

ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԵՒ ԽՃԷ-ԶԱՐԷ

(Սիրավիպ)

Ա.

I

Նոր կ'արթընար, խորունկ քունէն ծովը Վանայ,
 Օրօրելով, ծոցին մէջ, Սարը Սիփանայ.
 Սիամանթօն կը նրագէր ... ու սրբինգէն
 Կը հոսէր վար սիրտը, կարծես, իր շրթունքէն,
 Եւ նրագով իր կարօտին տուած ան թեւ,
 Լերան լանջէն կը փրփէր գայն ծովուն վերեւ,
 Կը տարածէր Սիփանն ի վեր, մինչեւ հեռուն,
 Մինչեւ անոր երկնակարկառ կատարներուն:
 «Լօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛» ու սրբինգը կը հառաչէր ...
 Սիամանթօն երբեմն ալ ծայնը կը ձրգէր.
 «Ի՞նչ ընեմ, մարէ, ի՞նչ փրնտոեմ ես գայն.
 «Երազն ոչի՞նչ է, աշխարհը ունա՞յն ...
 «Սա սիրտը հիմա ի՞նչպէս զսպեմ ա՛լ,
 «Անվերջ կ'օրօրեմ, բայց չի՞քընանար:
 «Սիրտ իմ քընացիր, ի՛նչ կ'որոնես դուն,
 «Սուտ է երազը, ու սիրտը մարդուն
 «Պէտք չէ առագաստ բանայ իր հովին,
 «Ընկըզմի, օր մ'ալ, մէջ անգոյ ծովին:»
 Յաւը գրկած, բարձրացած էր Սիփան ի վեր,
 Ժայռի մ'յննած, երազ-աղջիկը կը կանչէր:

II

Հեռուն Վանը, ծառերուն մէջ, խորհուրդ մը խոր,
 Անոր ետեւ Վարազն որպէս պաշտպան հըզօր ...
 (Ո՞ր պըջրուհին է հոն կէս մը դէմքը պահած ...)
 Աւ Հայոց Զորն ... ու Ռըշտունիք ... բարձրահայեաց
 Եղերովը յաւերժածին, գրլուխը վեր,
 Պահակ կանգնած, հարաւի դուռը կը պահէր.
 Աւ վարն, անհոգ, երկընցած էր ծովը Վանայ,
 Զերթ գեղունի մ'որ ծոցը բաց նոր կ'արթընայ:

III

Կ'ելլէ Արեւը Վարագէն ու կը նայի
 Շուրջը ... կարծես պահ մը ապշած կը հըմայտի.
 Այս ի՛նչ աշխարհ, ա՛հ, այս որբան գոյն ու երանգ,
 Կապոյտ, կանաչ, նարնջագոյն, կարմիր, ճերմակ ...
 Հոն Այգեւստանն է զարդարուեր հարսի մը պէս,
 Ասդին Շուշանց, բացուած ճերմակ շուշան մ'ինչպէս.
 Վարն Արտամետն է ծովուն հետ սիրաբանող.
 Դիւղեր իրար հետ պար քընած մինչ՝ Կապոյտկող ...
 Անդին Թիմար, կանաչի ծով լայնատարած,
 Հարիւրաւոր շէն ու աւան կրրծքին շարած ...

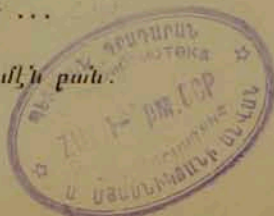
Երկիր է այս թէ անսահման բուրմունքի ծով,
 Ո՞վ է տեսեր ծիածանի եօթը գոյնով
 Այսպէս աշխարհ ... ո՛չ, իրական աշխարհ չէ այս,
 Հէքիաթ է այս ... աննիւթացած վրսեմ երազ:
 Շուրջը լեռներ, գլուխները ամպերէն վեր,
 Կատարներէն որոնց կրնայ մէկն աստղ քաղել:

IV

Գիշերն հապա, գիշերները երազային,
 Երկիր - երկինք իրար՝ սիրով կը հըմայուին ...
 Վանայ Ծովուն մէջ լողանքի կ'իջնէ լուսին,
 Ծափ կը զարնեն ալիքները ... արշալոյսին
 Էն զեղեցիկը աստղերուն մէկ ոստումով,
 Վարագէն վար կը ցատկէ ու կը մտնէ ծով:
 Ամէն ալիք աստղ մ'առած է իր գիրկին՝
 Ու կը պարեն ու կ'օրօրուին կարօտագին ...
 Ու զեփիւռը ծառին - ծաղկին ականջն ի վար
 Կը փըսփըսայ սիրոյ խօսքեր, կը դառնայ պար ...
 Արեւելքը արգէն գոյնի բոցերուն մէջ ...
 Եւ կ'արթընայ կեանքը հիմա, գիշերէն վերջ.
 Ու կ'արթընայ Սիամանթօն, սարի լանջին.
 Սիրտը յանձնած, թախիծով լի, սիրոյ կանչին:

V

Սիամանթօն տեսած էր իր երազին մէջ
 Խրճէ - Զարէն ... ու սիրտն հիմա հնոց մ'էր անշէջ.
 Երազին մէջ մատանի էր փոխանակած
 Խրճէին հետ, որ իր մատին էր անկասկած,
 Ու երբ բըռնել եւ համբուրել ուզած էր զայն,
 Անոր ըստուերը զըտած էր գիրկին միայն:
 Եղնիկ դարձած Խրճէն փախեր սարերն ի վեր,
 Սիամանթօն ամբողջ օրը հետեւէր էր
 Անոր հետքին ... ու երբ գիշերն իջեր խաւար,
 Ինքն ու եղնիկն ինկեր էին անդունդ մ'ի վար:
 Արթընցիւր էր Սիամանթօն սիրտը խրճով,
 Արթընցիւր էր Սիամանթօն սիրոյ բեռով.
 Ու Խրճէի մատանին էր մատին գրտած
 Եւ երկիւղած սիրով շրթներն անոր դրած.
 Ամէն վայրկեան հիմա տըղուն աչքն էր մատին,
 Սիրտը վախի մէջ որ յանկարծ ան կ'անհետի:
 Մէկ օրուայ մէջ շուրջը աշխարհն ի՞նչպէս փոխուած,
 Անհոգ պառկած գիշեր մ'առաջ, հիմա խոցուած
 Սիրոյ նետով ... ելած էր ան Սիփանն ի վեր,
 Սիրոյ կրրակը Սիփանի հովին տըւեր.
 Հովէն սակայն սիրտին հուրը չէր մեղմացած,
 Ե՞րբ է արգէն բորբ կրրակը հովէն մարած ...
 Աղեղ ու նետ հետը առած էր թէեւ ան,
 Բայց մոռցած էր որան ու աշխարհն եւ ամէն բան.

Երազ աղջիկն էր զինք կանչող, ամէն տեղէն,
Ծաղիկներէն ու ծառերէն, բարէն, հողէն,
Եւ աղբիւրի մ'ծայնով հասնող իր ականջին .
Եւ կոչնակի մ'ծայնով վանքէ մ'լերան լանջին . . .
Վանայ Ծովը անոր ծոցն էր կարծես անբիծ,
Ու զեփիւռը կը ճէճէին շունչն բուրումնալից :
Ամենուրեք ան իր կարօտը տարածեր,
Հագար ծելով, հագար լեզուով զինք կը կանչէր :
Բայց ոչ մէկ տեղ Սիամանթօն կը գրտնէր զայն,
Երազ - աղջիկը կը մընար անիրական :
Տըզուն ցաւը սրբինգը լոկ կը հասկընար,
Հիմա սիրտը անոր միայն կըրնար բանալ .

Քեզի կը յանձնեմ սիրտըս, իմ սրբինգ,
Ուրիշ ոչ ոքի կրնամ զայն բանալ .
Տես, իր կարօտով երկիրն ու երկինք
Լեցուն է հիմա . . . ծաղիկ, թուփ ու ծառ .

Աչքով ու ձեռքով ինձի կը կանչեն .
Ու ծովն ալ վարէն, նագով հեւալէն . . .
Տես, կը ճէճէն է որ ամենուն մէջէն
Ինձի կը կանչէ . . . երկնի կամարէն

Գիշերը անվերջ, աստղերու աչքով
Սիրտիս հետ խաղաց . . . մօտեցաւ, փախաւ,
Եւ ամէն անգամ որ հասայ իր քով
Ու գըրկեցի զայն, ան ըստուեր եղաւ :

Փընտռէ, գրտիր զայն ուր ալ որ ըլլայ,
Ցաւակից ընկեր, կարօտս տար իրեն .
Ըսէ սրտիս մէջ իր սէրը կ'եռայ,
Ըսէ եկեր ես Սիփանայ սարէն :

VI

Ու վար իջաւ Սիամանթօն Սիփան սարէն
Առանց որսի . . . մայրը, աչքերն ուռած լալէն,
Վագեց տըղան դիմաւորել . «Ո՞ր մընացիր,
Մարէն մեռնի քու արեւուն» ըսաւ «գացիր
Առանց լուրի, աչքըս մընաց ճամբաներուն,
Եւ օրն ի բուն, գիշերն ի բուն, տանիքներուն,
Դրրան սեմին ըսպասեցի, եւ անցնողին,
Թռչուններուն լուր հարցուցի . . . հեղ մ'անկողին
Չմըտայ ես գիշերն ամբողջ . . . քու արեւուն
Մարէն մեռնի, աչքըս մընաց ճամբաներուն :»
— Մարէ, ամբողջ օր ու գիշեր ետեւն ինկայ
Եղնիկի մը, անոր հասնիլ բայց չըկըրցայ :
Չը հասկըցայ իրաւ էր ան թէ երազ էր .
Վերջին անգամ երբ ըրոնեցի, ինչպէս ըստուեր,
Եղնիկն ու ես գըլորեցանք անդունդն ի վար .
Մարէ ըսէ, Սիամանթօն քու միևնույնար
Այժմ ի՞նչ անէ . . . Մարէ, նայէ սա մատնիկին,
Դուն կը ճանչնաս այս պատկերը անոր ալին :

Շարունակիկ

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ